

LEPOZNANSKI LIST.

Leto IV.

NA DUNAJI 15. NOVEMBRA 1878.

List 22.

Svetišče.

Zvišave zelene je cerkvičica bela
 Prijazno v dolinski odsévala cvet;
 Tja romarjev četa je mnogá hñtela
 Po mir, po tolažbo, ki nema ju svet.
 A cerkvice več ni! Zidovi posuti,
 Brezbožniki oh-so razderli jih kruti!
 Zvonika ni zreti, ni čuti zvonóv.
 Ne petja, ne vérne molitve glasóv.
 Darilca, daróv in darilnikov ni,
 Svetilnikov več in kropilnikov ni:
 Žaré ji le luči na nebu goreče.
 Kropé jo meglé izpod néba roseče.
 Že tern in osat je prerasel razpad,
 Po skalah tam plazi se pisani gád,
 Popotnika groza obhaja,
 Ko vidi strupenega znaja.
 A méni kaj tožnost objema sercé,
 Ko cerkve spominjam se v verhu goré,
 Kaj solza v okó mi prihaja?
 Svetišče najlepše je tvoje sercé:
 Prostora ni ondi za zlato malike,
 Sezidale so ga najviše roké,
 Naslikale notri nadzemeljske slike.

Svetišče sercé je brezmejno ko Bog,
 Skrivnostno kot on ti, kot on neumljivo,
 Objema, ogreva ves zemeljski krog
 Z ljubéznijo sveto in čisto in živo.
 Stotisoč svetil na zvezdišči gori
 Stotisoč čutil v tem svetišči plamti.
 Oh luči so véčni prižgana.
 Ni nična svetloba jim dana.
 Nesvetega nič še ni prišlo v ta hram,
 Duhovi le blagi kraljujejo tam,
 Krilatec ognjeni svetišču od praga
 Odganja sovraga! — —
 Jaz tukaj na pragu ti romar stojim,
 Rad v tvoje svetišče upiram očesa,
 In groza skrivnostna sercé mi potresa;
 V lepoto čarobno zamaknen stermim.
 Ko gledam v svetišče nadzemeljsko tó,
 Sercé mi neskončno je polno takó,
 Kot zéril bi v odperta nebesa.
 In vendar — kaj sili mi vedno v spomin
 Posuto svetišče na vérbu višin?
 Kaj tožnost sercé mi pokriva,
 Kaj solza okó mi zaliva?

X. Golpov

Sodnikovi.

XXI.

Visoke gore obsevajo prvi žarki jutranjega solnca, njih zlaté še poslednji, ko že mrak zagrinja nizke kraje pod njimi; v ponosni hrast leté strele serditega neba, on je razkačenemu viharju igrača, pritlikavemu germovju pod njim ni se bati ne strele ne viharja: kar se imenitnega godi v človeškem življenji, verti se navadno ob imenitnih, visokostojnih osebah, ostali smo skromni gledalci in poslušalci. Ali osodi se časi zljubi, da si izvoli za središče nenavadnih dogodjajev čisto navadne, proste ljudi, in zanimljivo je opazovati njih vedenje v takih slučajih; veseli nas, ako vidimo, da njih moči rasó z njihovo nalogo.

Postenemu drevarju Seljanu se ni bilo v vsem dolgem življenji skupaj toliko imenitnega zgodilo, kakor sedaj v dveh, treh dnevih; dogodba se mu je verstila skoraj brez presledka za dogodbo. Zbrati mu je bilo treba vse moči, kar mu jih je bilo v starih možjanih, da ni onemogel in omahnil pod silo dogodkov, ki so padali nanj.

Preganjani Zaplotnik je ležal mertev pod njegovo streho. Nočni vihar je bil potihnil. Skozi malo okence pomoli glavo; vse mirno; jutranja zarija je zlatila jasno nebo. Že je mladi dan svital skozi okence ter boril se zmagovito z blede svetlobo berleče luči poleg postelje. Kako čudno blede je bilo merličevo obličje v tem dvojnem svitu! Sveča je bila skoraj dogorela, hitro vtakne drugo; pošpravi po sobi, kakor je spodobno, kader je merlič v hiši. Tisto, kar mu je bil izročil Zaplotnik za svojo mater, vtakne v posteljo pod zglavje. Nato se napoti

proti tergu poročiti gosposki, kaj se je zgodilo v njegovi hiši. Gredoč je hotel zglasiti se pri Sodnikovih ter potolažiti Andreja, da se mu ni več bati.

Ko je bil nekaj korakov od svoje hiše, prileti po stezi iz gozda stara ženica, vsa izpehana in izbegana za njim ter vpije na vse gerlo:

„Seljan, Seljan! stoj za pet kervavih ran božjih, stoj! Vsi svetniki in sveti ice v nebesih, pomagajte!“

Seljan se oberne proti njej:

„Kaj ti je, da tako vpiješ, Jera?“

„Oj, oj! Tam, v Sodnikovem bukovji — šla sem bila gobe brat — pa kaj sem videla, Jezus Nazarenski! tam, v Sodnikovem bukovji, pri tisti raztreščeni stari bukvi, leži človek mertev, kervav, prav dobro sem videla, da je kervav!“

„Kedó je tist človek?“

„V obraz ga nisem videla, nisem se upala blizo; stekla sem, ko sem ga zagledala, da so me komaj peté dohajale!“

„Pojdi z mano pokazat!“

„Za ves svet ne! Lahko ga najdeš, pri tisti stari bukvi, veš, ki je bilo lani osorej vanjo treščilo; pojdi sam!“

„Prav, pa pojdem sam!“ reče Seljan ter krene proti gozdu; starka je hitela proti tergu.

Tesno je bilo Seljanu pri sercu, ko se je z urnimi koraki bližal označenemu mestu. Nekaj mu je dejalo, kaj ga čaka. Ko pride do znanega drevesa, ni mu bilo treba dolgo iskati. Kakih pet korakov od drevesa zagleda mertvega moža.

Ta mož je bil Andrej Sodnik! —

V persih na levi strani mu je še tičal nož. Seljan mu ga izdere; kri, ki mu je tekla iz rane, bila se je že sterdila; truplo je bilo merzlo, terdo — nič pomoči!

Kedó je to storil? — Tako bi bil tû vsak drug človek vprašal; Seljan je predóbro vedel, čegava roka je Andreju Sodniku nož v srece zasadila. Ali svet tega ni smel vedeti. To je bila prva misel Seljanova. Kako bi se zvedela resnica? kedó je bil priča njegove smerti? Dvema je bilo znano, kaj ima Sodnik na vesti; eden je zdaj nem za večne čase, drugega ne hode blizo; pobegnil je gotovo o pravem času iz dezele. Kedó je usmertil Sodnika, to naj ostane svetu skrivnost. Zakaj bi se ne mislilo, da so ga razbojniki napali in oplenili? To naj svet misli, tudi gosposka! Seljan zažene kervavi nož v potok, ki je tekel spodaj po jarku. Potem začne truplo preiskávati. Res najde listnico z bankovci; bankovce zažge, listnico verže nekoliko v stran, tam naj jo najde kedor hoče, morebiti on sam. Potem mu še malo obleko razterga, češ, da se je branil.

Ko je bil tako storil, kar je bilo v človeški moči, da bi se ne prišlo resnici na sled, začuje korake. Dva moža pri-lomastita skozi germovje; Jera ju je bila sem napotila kakor Seljana.

„Ali je res, kar Jera pravi“?

„Res je, res, da bi ne bilo tako! todá tû ni treba javkanja, pomagajta, da ga nesemo domóv“!

„Za božje ime, Sodnikov Andrej! — Kedó ga je“?

„Kedó ga bo! Kak prijatelj mendá ne. Poglej, kako je tû obleka razparana; tû nič, tû nič; nikjer nič. Sodnikova navada ni bila, da bi hodil brez denarja“.

„Torej kak razbojnik“!

„To vsak otrok lahko ugane“.

„Kaj je pa to“? pristopi zdaj drugi s prazno listnico v roki.

„Vidiš, kaj sem dejal“? pravi Seljan, zadovoljen, da se mu je bilo tako posrečilo. „Tako delajo taki ljudje. Vse prazno! Dobro si zapomnita, moža, da bosta vedela govoriti, kader bodo vaju vprašali, kako je bilo; da tudi lahko prisežeta, ako treba. Zdaj pa dovolj besedovanja; primimo in nesimo ga domóv“! —

Nekaj časa potem so se bližali trije nosači z nesrečnim bremenom Sodnikovega domu. Ko so bili že blizo hiše, reče Seljan svojima tovarišema:

„Tû si malo oddahnimo. Ostanita tû pri njem, jaz grem ženi povedat. Čez nekaj časa ga zopet vzdignita in prinesita“!

Po sreči so bili otroci še v postelji. Ko najde Seljan Lizo, približa se ji s žalostnim obrazom ter ji reče:

„Žena! Nikoli mi nisi nič žalega storila, in vendar moraš zdaj ravno iz mojih ust slišati prežalostno novico. Velika nesreča te je zadela; misli si najhujšo“!

„Andrej“! vsklikne nesrečna žena.

„Zdaj, zdaj ga bodeš videla“!

„Nič! — Glej, tû je“!

Moža sta bila stopila v vežo z mertvim gospodarjem.

„Nesimo ga gori“! reče Seljan ter jima pomaga. Molče omahuje žena za njimi.

Nesó ga gori v sobo ter položé na posteljo. Na to moža odideta. Ko je bil Seljan sam z Lizo, reče ji z nekim posebnim povdarkom:

„Rekel sem, da te je najhujša nesreča zadela, Liza; ne vem, ali sem prav rekel; morebiti bi se ti bila lahko še večja zgodila, tebi in tvoji hiši! Bog te

tolaži, uboga žena! Jaz moram iti, ali skoraj se vernem*.

Liza ga je dobro umela. Ko je bila zvedela, da so Zaplotnika vjeli in ko je bil takoj potem Andrej zapustil hišo, da ni nikomur povedal kam gre; ko ga le ni bilo nazaj: začela se ji je zbuhati strašna misel, slutila je grozno resnico. Zdaj ji je bilo vse jasno! — —

Okrajni glavar je bil silno slabe volje, da mu je Zaplotnik tako ubežal. Lahko si je torej misliti njegovo veselje, ko mu sluga naznani, da bi Seljan rad nekaj z njim o Zaplotniku govoril. Takoj ga pred se pokliče. Ko je bil Seljan vstopil, zasuče svoj stol proti njemu, vtakne pero za uho ter mu reče prijazno:

„To je lepo, oče Seljan, da ste se spametovali; kaj nam torej veste povedati o Zaplotniku*?

„Vsak čas ga lahko imate, gospod, samo ponj pošljite**.

„Tako? res? Vi ste ga zasledili? Kje pa je*?

„Pri meni doma**.

„Pri vas, v vaši hiši? Kako ste ga vendar dobili vanjo*?

„Sam je prišel**.

„Ali bo pa še čakal*?

„Nič se ne bojte, gospod; ne gane se vam iz hiše**.

„Zdaj pa le hitro*!

Mož vstane vesel, da bi šel slugi pozvonit.

Ko Seljan to vidi, vstavi ga rekoč:

„Čakajte, gospod, da se sporazumeva. Ne mudi se tako*.

„Kako to pravite**?

„Gospod, merliča imam v hiši*.

„Zaplotnik mertev**?

„V moji hiši leži, na moji postelji*.

Nato mu pové vse, kako je bilo.

„Tako, tako*! govori gospod sam zase,

ko je bil Seljan končal svojo povest. Potem hodi nekaj časa molče po sobi. Videti je bilo, da nekaj premišljuje in ukreplje. Seljanu se je mudilo.

„Ne zamerite, gospod, jaz moram iti*, reče ter prime za kljuko.

Cesarski uradnik ga prestreže rekoč:

„Poterpите malo, mož; vse ni še prav jasno. To kar ste zdaj meni samemu povedali, boste o svojem času poterdili pred pričami, da se vse zapiše, kakor ste govorili*.

„Tudi prisežem lahko na vsako besedo**.

„Do tega časa morate tu ostati*.

„Ne zamerite, gospod: meni se nekam mudi. Prosil bi vas, da me, ako mogoče, takoj zaslúšite in potem izpustite**.

„Pozneje, pozneje! prej je še nekaj družega treba*.

„Dovolite torej, gospod, da odidem. Samo neko pot še imam, potem grem domov, tam me lahko najdete, kader vas volja; kar pošljite pome**.

„Ne tako, mož*, reče mu gospod krepko in določno; „ne smete se geniti od tod, dokler se nekaj ne pojasni. Jaz moram ravnati po svoji dolžnosti*.

V drugič poseže gospod z roko, da bi slugi pozvonil. Seljan je hitro ugenil, kaj to pomeni. Možato stopi pred gospoda rekoč:

„Kaj mislite, gospod okrajni glavar? Mendà vendar ne, da sem kaj napačnega storil*?

„Jaz ne pravim ne tako, ne tako. Še vedno upam, da ste poštenjak, gotovega nič ne vem; to se mora vse še le pokazati. Če imate čisto vest, tim bolje; mirni torej bodite in čakajte, da se vse razjasni in pravica izkaže**.

Seljana je vendar malo groza obhajala; kaj takega se ni nadejal. Poskušal

je vsaj zvedeti, kam meri sum glav-
varjev:

„Ali morda menite, gospod, da sem
kako v kaki zvezi s tem Zaplotnikom“?

„Čudno bi ne bilo, ko bi res kaj ta-
kega mislil. Spomnite se, kako ste go-
vorili ón dan pri Korenu, ko smo vam
prigovarjali, da nam pomagajte iskati
Zaplotnika. Vaše vedenje se nam je
vsem jako čudno zdelo. Že takrat bi
bil človek lahko kaj napačnega mislil.
Takrat niste hoteli čisto nič vedeti o tem
človeku; prav nespodobno, da vam na-
ravnost rečem, ste se branili iskati ga
z nami. Ali zdaj veste, kje je imel Za-
plotnik svoje pribežališče“?

Seljan je že hotel reči: ne! ali ta
kratka besedica mu ni hotela iz gerla,

„Vidite, mož! kaj molčite? Tajiti ne
morete, legati nočete: to vendar še priča,
da niste star, terdovraten grešnik. Znani
ste bili torej s tem človekom“?

„Gospod! kakor gotovo je Bog v ne-
besih: jaz nisem bil znan z njim, nikoli
ga nisem videl, predno je prišel, kakor
sem vam pravil, v mojo hišo“.

„To pa zopet ni pametno. Vidite, to
se ne veže. Vprašam vas, kako pa to,
da je prišel ravno v vašo hišo“?

„Moja hiša je na sámoči, bila mn je
pač najbližja, to ni nič čudnega, gos-
pod“!

„Vam se tako zdi, drugi sodijo dru-
gače“.

„To morda tudi ne bo nič napačnega,

da sem ga vzel pod svojo streho, to je
bila moja kerščanska dolžnost. Ali naj
bi ga bil ven pahnil, da naj pogine kakor
pes na cesti“?

„Tega ne! Ali zakaj nam niste prišli
takoј povedat“?

Na to vprašanje Seljan nekoliko časa
molči, potem pa krepko reče:

„Gospod! Lahko bi vam odgovoril,
da je bilo že prepozno; videl sem, da
človek skoraj oči zatisne, še predno bi
bil jaz do vas prišel. Todá, izgovarjal
se ne bom, raji rečem kakor je bilo:
Tega nisem mogel. In še to vam rečem:
ko bi se mi še kedaj kaj enakega pri-
petilo, ravnal bi ravno tako. Jaz ne
vem, ali je tako prav ali ne; ravnal
sem, kakor mi je moja slaba pamet, ali
prav za prav, kakor mi je serce velelo.
Če je bilo to kaj napačnega, kar sem
storil, pa naj se zdaj pokorim. Tu me
imate, storite z mano, kar vas je volja.
Ako menite, kakor kaže, da sem bil
v zvezi z njim, zaprite me, obsodite me,
obesite me, kakor vas volja. Zdaj mi
je dovolj“!

Ko je bil to izgovoril, gre ter sam
krepko potegne za zvonec.

Ko je bil sluga vstopil, reče mu okrajni
glavar:

„Peljite tega moža v zapor“!

B. M.

(Dalje prih.)

Spomini s pota.

Spisal Fr. Poljanec.

II.

Med Savo in Dravo.

(Dalje.)

↳ So zapadno stran Markovega terga zaslanjajo banski dvori, dolga, neznatna hiša na en pod, ki v ničem ne kaže, da je sedež kraljevega namestnika, prvega dostojanstvenika deželnega, bana troedine kraljevine. Edina častna straža pred vrati naznanja ti stan necega mogotca. Južno plat imenovanega terga zapira na polovico hervaško gledališče, ali kakor Hervati pravijo, kazališče, ki je pa samo z bokom obrneno na terg, s čelom pa gleda v ulico vodečo s terga na južno ali Strossmayerovo šetališče.

Hervaško gledališče je zavod, o katerem človek, ki mu je napredek narodne kulture na serci, z veseljem govori in še raji venj zahaja. Ta zavod ni star, kajti še sedanja generacija Zagrebčanov zahajala je v nemško gledališče. Istina je sicer, da so v oni poetični dobi, ko je „ilirstvo“ prekipevalo, dobrovoljci — med njimi gospoda iz najboljših rodov — sijajnim vspehom predstavljali igre in celo prvo izvirno hervaško opero „Ljubav in zloba“ od Lisinskega. Sosebne zasluge za te predstave imela sta Dr. Demeter in A. Striga, prvi za igre, drugi za opere in sploh za narodno glasbo. Nastopivši absolutizem zamoril je tudi ta cvet, kakor sploh vse, kar je spominjalo na hervaštvo. Zopet je gospodovala muza iz dunajskih predmestnih gledališč, samo po enkrat na teden igrala se je s pomočjo dobrovoljcev „za galerijo“ kaka nemška burka vher-

vaškem jeziku. Še le po solferinski bitki jeli so tudi tukaj duhovi svobodnejše dihati in ko je leta 1860. oktoberska diploma poderla absolutizem, morala je lerchenfeldska muza z mnogo drugo navlako, ki je v preteklih zadnjih letih poplavila hervaško deželo, pobrati kopita in obrniti korake iz „nehvaležne, kulturni nepristopne dežele“. Bil sem slučajno onega večera jeseni 1860. v gledališči, ko je razjarjeno občinstvo pretiralo sè zagrebskega odra nepozvane goste, in sicer z „argumenti ad hominem“, ker niso z lepa hoteli pustiti svoje stare domène. Rekel bi čez noč postalo je gledališče hervaško. Lahka beseda, težko delo! Oder je sicer bil tu, ali tako rekoč prazen. Dekoracije slabe, ogoljene in še teh je bilo malo, garderobe skoro nič, repertoira nič, igralce, ki bi bili zadoštovali najskromnišim zahtevam, štel si lahko na perste ene roke. Mnogokedó bi bil obupal in samo veščini prvega igralca in redatelja Freudenreicha in ustrajnosti Dra. Demetra ima se hervaško gledališče zahvaliti, da je kako tako splavalo čez mnogobrojne zapreke. Ne smemo pa tu pozabiti občinstva, ki je s perva, dokler je domoljubni ogenj plapolal živim plamenom, herpoma vrelo v Talijin hram. Sosebno se je v tem odlikoval mlajši moški svet in srednje meščanstvo. Viša gospoda, ki se je sicer po večem delu pribrala iz tujih elementov, uklanjala se je dolgo hervaškemu gledališču in je

nekim oblastnim preziranjem gledala na to početje, nadejoč se, da bodo Hervatje kmalu doigrali in da se bode njihovo pregnano tevtonsko gojenče naskoro povrnilo. No ti prezirani Hervati so vendar skerbeli, da se tej gospodi vroča želja ni izpolnila, in ako Bog dá, tudi nikdar se izpolnila ne bode. No pri vsem tem, da je današnje hervaško gledališče med najboljšimi provincijalnimi, gledališči v Avstriji, vendar ta nemškujoča svojat še zmerom oči željno obrača preko meje, od koder bi ji imel priti obětani me sija v podobi kacega potovalnega nemškega društva. Ne mine gotovo nobeno leto, da se ne bi čuli glasovi, kako se zopet trudijo nekateri, da bi se v hervaškem glavnem mestu z nova utaborilo nemško gledališče, to se razumeva, da sedaj ne več mesto temveč poleg hervaškega. Prekisló je ono grozdje! No ako ne lažejo vsa znamenja, ginejo tej svojati od leta do leta tla pod nogami.

V preustrojenem gledališči igralo se je v tem, kakor se je moglo in znalo. V izboru iger ni bilo opaziti nobene vodeče misli, hervatile in predstavljale so se največ nemške igre na bus bas, kar je komu v roke palo. Jezik v teh prevodih je bil največ strašanski, prav barbarski. In igralci? No ti so govorili in zavijali, kakor je koga mati učila, Sremec po „srijemski“, Šijak po „šijaški“, zagorski „kumek“ in zagrebški sin pa pošteno po „kajkavski“. Bil je pravi Babel. Ali občinstvo je bilo svojih ljudi vendar veselo, zatisnilo je ne samo eno temveč obe očesi in ploskalo, da je koža pokala. Igralec, ki je znal vplesti kakov dovtip, ki se je dal naviti na politiko, bil je zmerom gotov, da ga bo občinstvo hvaležno sprejelo. Najveći uspeh se vé da imele so rodoljubne igre, v ka-

terih so se „Švabe“ in „Kranjci“ smesili. Samo v onem času bile so na zagrebškem odru mogoče dramatične nezmisli, kakor so na pr.: Testar Rezanec, Črna kraljica, Doktor Čičmiga i. t. d. Naravni nasledek tacega gospodarstva je bil, da je ozlovoljeno občinstvo, pri katerem je v tem tudi pogorela slama prvega zanosa, začelo polagoma izostajati. Prišli so večeri, in niso bili redki, ko bi bili poslušalci v parterji lahko slepe miši lovili. Samo še kaka nedeljska burka ali kaka predstava na korist kacemu boljšemu igralcu mogla je za silo napolniti hišo. Poprej stalna fraza plitvega kritika v Narodnih Novinah „Kuća dubkom puna“ izginila je popolnoma. Vsak razumnik je videl, da tako ne more iti dalje.

Tedajci se je prigodilo, da je neka za silo oblečena, visoko „izpodrecana“ deklina z imenom Opereta na potu iz Pariza preko Beča došla v Zagreb, kjer jo je mlado in staro, zlasti pa zgoraj omenjena svojat radostno pozdravila ter jo liki zmagovito kraljico vmestila v gledališče. To so bili zopet veseli dnevi in zdelo se je, da so se hervaškemu teatru pričeli zlati časi. Vse je norelo za opereto, vse druge predstave so se zanemarjale. No na vso srečo bilo je še nekoliko pametnih in trezno mislećih mož, ki se nikakor niso mogli navdušati za to novo, lahkomišelnó, časi celo nekoliko nesramno boginjo, za njeno prestastno muziko in njeno igro brez pravega moralnega jedra. Ti možje so znaževali glave ne sluteč nič dobrega za hervaško gledališče, da celo boječ se, da se ta narodni zavod ne bi povsem izneveril svojemu imenitnemu namenu. Te narodnjake je navdajal strah, da taka plehka jed mora naposled presedati zdra-

vemu hervaškemu želodcu. Na veliko srečo narodnemu gledališču proderli so ti možje sè svojimi idejami pri vladi, ki je imela osodo tega zavoda v rokah. O pravem času se krenilo se je z opolzlega poša duha moreče operete ter se povernilo na tla zdrave drame in opere. To je bil prepород hervaškega gledališča.

Na zagrebškem odru delujeti dve društvi, dramatično namreč in operno, obe sti stalni. Dramatično je prav dobro in se glede na svojo zmožnost ne sme primérjati nemškim društvom, ki v Ljubljani, Celovcu in po drugih enacih provincijalnih mestih prezimujejo. Ne vem, kako je sedaj česko društvo v Pragi, ali to znam gotovo, da je pred desetimi leti bilo daleč za sedanjim zagrebškim, katero bi jaz vzporedil nemško-graškemu. Mnogi med igralci, toliko moški kolikor ženske, pravi so umetniki, ki bi na vsacem odru sebi in hervaškemu narodu bili na čast. V vsem društvu veje nek zdrav duh, nek dobrodejen sklad, ki ga opažaš samo pri igralcih, kateri so se po večletnem občenji privadili drug družemu. Razumeva se, da vse to mora ugodno delovati na mlade začetnike, po katerih se društvo vedno pomladuje. Edino, kar ga nekoliko zadržuje v napredku, je neko tekmovanje belgraskega društva. No o tem je težko govoriti, kajti zameriti nam se je enemu in drugemu bratu, ali nekoliko več takta bi se „braci“ Serbom vendar moglo priporočati.

Najbolje merilo veljavi vsacega dramatičnega društva je njegov repertoire. Zagrebško gledališče neguje samo veselo igro in dramo ter ima v svojem repertoiru najslavniša imena vseh časov in vseh narodov. Zadostovalo bode, ako

navedem samo nekatera, kakor na pr.: Grillparzer (Medea), Laube (Montrose), Gutzkov (Uriel Acosta), Freitag (Žurnalisti), Brachvogel (Narcis), Mosenthal, Wilbrandt, Rosen; Molière (Tartuffe, Misli da je bolan), Scribe (Časa vode), Sardou, Oct. Feuillet, Dumas; Shakespeare (Romeo in Julija), Sheridan (Klevetnici); Paolo Ferrari (Amore senza stima); Fredro i. t. d. Sè srečnim prepородom hervaškega gledališča oživela je tudi domača dramatika ter od dne do dne pogahja lepše cvetove. Imena Jurković (vesele igre), Marković (drame: Zvonimir, Benko Bot, Karlo Drački), Tomić in Vončina izgovarjajo se povsod odličnim spoštovanjem, da molčim o starini hervaških dramatikov Mirku Bogoviću (Stjepan, Matija Gubec). A pričakovati je, da bode odslej hervaška dramatična poezija se krepkejše razmahala peróti, odkar je domača vlada razpisala darila najboljšim dramatičnim delom.

Ne majhene zasluge za ta nepričakovani razvoj hervaškega gledališča ima pa tudi kritika lepoznavskega lista „Vienac“. Ta kritika je oborožena korenitim strokovnim znanjem in nadahnela živo ljubeznijo do tega zavoda ter je zmerom pravična, podučna, jedra in stvarna ter se nikdar ne zavija v puste, prazne fraze.

Recimo se nekaj besed o hervaški operi. Razen nekaterih Meyerbeerovih velikanskih oper, katerim zagrebški oder ni dorasel ne gledé na prostor, ne gledé na opravo, pojó se tu opere vseh boljših majstrov italijanskih, francozkih, nemških in domačih. V Zagrebu predstavlja se Gounodov Faust, predstavljajo se Meyerbeerovi Hugenoti — in to dostojno. Kaj čemo več! O operi sicer meni ne gre sodba, zato morem tu samo po-

navljati, kar sem čul od veščaka, kateremu pristoji to stvar soditi. Po njegovem mnenju ima Zagreb zdaj dobro opero, da moglo bi se reči jako dobro, in samo nerazum ali zavist jej more to zanekati. Zagreb je v tem na boljsem, nego mnoga druga večja mesta.

Kakor po vsem svetu tako tudi v Zagrebu tak zavod, ki gre za idealom, ne more uzderžavati se sam, temveč potreba podpore. To podporo mu daje dežela po svojih zastopnikih, in sicer 32.000 gold. na leto. Naj mi bode dovoljeno navesti nekatere številke gledé na denarni promet na tem zavodu, ker te številke najočitniše oznanjajo njegov velikanski napredek. Leta 1864/5. izplačalo se je igralcem 18.116 gld., a ves potrošek tega leta je bil 28.111 gld., deset let pozneje, leta 1874/5. zrasle so plače igralcem na 61.317 gld. in ves potrošek poskočil je na 88.316 gld. Svojega dohodka imelo je gledališče leta 1864/5. 11.846 gld. a leta 1874/5. 46.154 gld. Leta 1864/5. prodale so se lože za 2699 gld., leta 1874/5. pa za 18.765 gld. Pervo omenjenega leta stala je deželo vsaka predstava poprek na 150 gld., zadnjega pa 202 gld.

Kar se samega gledališča, namreč poslopja tiče, moramo reči, da je dosti ubogo. Takisto tudi notranji prostori nikakor ne zadostujejo današnjim potrebam. Zlasti oder in drugi pripadajoči notranji prostori so vsi premajhni in tudi drugače nedostatni. Vse je nizko in tesno, obzirom na ogenj slabo zavarovano in zato vedno preteča pogibelj za vse gornje mesto. Misli se že na zidanje novega gledališča in sicer v dolnjem mestu, katero razmerno daje največ gledalcev, ki morajo po snegu in ledu klipsati po sternih ulicah ali nerodnih stolbah. Govori se, da je prostor novemu poslopiju že odmerjen in sicer v dolnji llici, najživahniji ulici. Torej nič drugega se ne pogrēša, nego denar in tudi ta se bode našel s časom.

Druge gledališčne hervaske družbe ni v deželi, no skoro po vseh večih mestih osnovala so se prostovoljne družbe, tako na pr. v Karlovcu, Senji, Varaždinu, Petrinji, Križevcih, Vinkovcih in Oseku. Očudelek zagrebskega dramatičnega društva gostuje za poletnih početnic v kacem večem mestu, tako na pr. lani v Oseku, preje v Karlovcu in Dobrovniku. Povsod z najsijajnim vspehom.

(Dalje prih.)

I z B o s n e.

I.

Dora. Zopet nič pisma! Danes se mi ga ni več nadejati, stiri je že ura. Ko bi pa bil morebiti že na poti! O Edvin, Edvin! Ko bi smela kaj takega upati, ko bi morebiti še nocoj — o prelepa je ta misel, da bi se mi uresničila! Vsak dan se bere, kako se vra-

čajo, kako jih sprejemajo; jaz zastonj čakam od dne do dné! O kaj je vse mogoče; misliti ne smem! O Edvin, ali sva si tako mislila svojo srečo, po kateri sva tolikanj hrepenela! Skoraj od poroke na vojsko! In kako vojsko! Proč, strašne misli! Pridi, pridi, daj mi ti to-

lažbe, draga svetinja moja, sladka paša mojim očem! (vzame in poljubi podobo.) Na merzlo steklo pritiskam vroče ustne svoje — steklo sem morala dati napraviti čez te, da te na posled ne izbrišejo čisto moji poljubi. O moj Edvin! ali pa misliš tudi ti name? ali hrepeniš tudi ti tako po svoji ljubi ženki? Jeli, da se mi ni bati. Ne straši me kar govore moje znanke; zavidajo mi mojo srečo; plašijo me, češ da je tam toliko nevarnosti, zlasti za mladega, lepega vojaka, kakoršen je moj Edvin. O ko bi se mi ne bilo družega bati, ko bi vsaj za gotovo vedela, da si živ in zdrav, mirna bi bila, mirno bi čakala, da se mi verneš! Toda kaj se strašim? saj pravijo, da je vojska pri kraji; najhujše je prestano. — Ali v taki divji deželi, med samimi divjaki ni miru, ni varnosti; za vsakim voglom, za vsakim germom preži izdajalčevo oko! Pokojna ne morem biti, dokler te ne pritisnem na svoje serce.

Mračí se že; strah me je skoraj same. K materi pojdem, oni me znajo zmerom tako lepo tolažiti, in tolažbe sem potrebna. (Pozvoni, hišna pride.) K materi pojdem. Če kedó popraša po meni, reci, da se skoraj vernem.

Suzana. Ali naj vam skočim po voz, gospa? Merzla burja brije zunaj.

Dora. Čemú? Teh pet korakov — dobro se zavijem, pa bo!

Suzana. Pozvonilo je!

Dora. Pojdi pogledat! — —

Hermina (priverši). Dorka! hitro se napravi!

Dora. Kam?

Hermina. V gledišče! „Ložo“ imam; mojemu možu se nocoj ne ljubi, tem bolje, sami bodevi, to bo lepo; lahko se prav razšopirivi, vsa loža naju bodi polna!

Dora. Škoda, ljuba Hermina, da si se potrudila; saj veš, da zdaj nikamor ne grem. Hvaležna sem ti, ali sprejeti ne morem tvoje prijazne ponudbe; ne zameri!

Hermina. Jaz pa pravim, da to ni nič, vedno doma čepeti in žedeti; ravno za to sem prišla, da te siloma vzamem sè seboj. Poglej se; kako si bila prej cvetoča, kaka si pa zdaj? Interesantno je to res, ali zdravo ni! Hajdi, z mano! Nova francozka igra se bode igrala nocoj; poštena, pravijo, ne taka, kakoršne so navadno, nič se ne boj.

Dora. Ne morem, ne morem.

Hermina. Nočem, reci! Jaz pa pravim, da moraš; sebi si dolžna skrbeti za svoje zdravje, in svojemu možu. Kaj meniš, da te bode tvoj Edvin vesel, ko pride in te najde tako ovenelo?

Dora. Kako bi se mogla jaz kratkočasiti in razveseljevati, moj mož pa morebiti — o se misliti ne smem!

Hermina. Ali pa to tvojemu možu kaj pomaga, če se ti doma mučiš in koperiš in gineš kakor sneg na solnci? To je nespametno, ljuba moja.

Dora. Morda je vse res, kar praviš; ali jaz ne morem drugače, serce ne poslušá pameti.

Hermina. Torej res ne?

Dora. Res ne! Lepo je, da si se me spomnila, da tako skerbiš zame, hvaležna sem ti — ali zdaj ne morem. Le čakaj, kader pride on, potem pa pojdemo na vse veselice in zabave; kako se že veselim?

Hermina. Ko bi te ne poznala! Ti na veselice in zabave, dà! Zdaj sama doma čepiš, potem boš pa z njim; družega razločka ne bode. Saj poznamo take tičke. Nič ognja, nič kervi, nič življenja! Kaj bo še le, ko bodeš imela

kakih trideset, štirideset let — več jih nima ali noče imeti nobena ženska — če si že zdaj taka! Kaj celo, kader pridejo otroci? Poglej mene!

Dora. Ti si lahko vesela, kaj ti pa je? Vse imaš, kar si more želeti žensko serce.

Hermina. Le malo poterpi, tudi ti boš skoraj vse imela. — Torej, lahko noč!

Dora. Samo malo še poterpi, spremim te. Ti praviš, da vedno doma čepim; zdaj se lahko prepričaš, da ni res.

Hermina. Kam pa greš?

Dora. K materi.

Hermina. K materi! — Torej urno; meni se mudi; poldrugo uro vendar potrebuje poštna ženska, da se napravi za v gledališče!

B. M.

(Dalje in konec prih.)

Deveta dežela.

Osmo poglavje.

Negoda se seznanj z vaškim učiteljem; daljše besedovanje njegovo o današnjem gledališču; njegova misel, kako naj bi si Slovenci ustanovili narodno gledališče.

Ker nisem hotel svojega tovariša motiti v pogovoru, napotim se sam ogledavat razne občinske zavode in naprave, katere mi je bil naštel; v tej priljudni deželi ti ni treba vodnika. Kamor sem prišel, bil sem prijazno in uljudno sprejet; vse se mi je radovoljno razkazalo in razložilo. Videl sem mnogo zanimivega, mnogo novega; vse se mi zdelo tako umno in pametno osnovano in urejeno, kakor si človek le misliti in želeti more. Mikalo bi me vse povedati, kar sem videl in slišal; ali to pripovedovanje bi bilo prvič preobširno, drugič se je pa tudi bati, da bi vseh mojih poslušalcev vse ne zanimalo. Zato hočem za zdaj drugo na stran pustiti in govoriti samo o dveh zavodih, katera mene samega in gotovo tudi večino poslušalcev mojih najbolj mikata.

Bilo je že precej na večer, ko krenem proti učilnici. V veži mi pride prijazna deklica naproti; vprašam jo, kje je gospod učitelj. Odgovori mi, da naj grem čez dvorišče na vert, tam ga najdem.

To je bil velik vert. Na eni strani sem videl razno drevje, sadno in gozdno, mlado in odraslo; na drugi njivice in gredice z vsakoverstnim žitom in različnimi rastlinami, vse lepo urejeno. Na eni izmed teh gredic zagledam moža, ki je pripognen nekaj presajal. Ko mu pridem bliže, spne se po konci ter me zagleda. Pozdraviva se prijazno. Mož se mi je zdel prav tak, kakoršen se nam opisuje gospod Mirodolski. Hitro vsa se sprijaznila. Rečem mu, da sem tujec iz daljne dežele, da bi rad ogledal učilnico. „Polovico je vidite tukaj“, odgovori mi ter pokaže z roko po vertu. „Tu se uči naša mladina kmetijstva, vertnarstva in gozdnarstva. Ljubezen do narave, veselje za delo vcepljamo skerbno v mlada serca. Ta prostor je za igre in razne telesne vaje. Nato me pelje v samo poslopje. Razkaže mi sobe — sami visoki, svetli, zračni prostori; vsak otrok ima svoj posebni sedež, velikosti njegovi primeren, z vsemi potrebnimi pripravami. Po stenah visé

lepe, podučne podobe. Z veseljem sem ogledoval lepe zbirke raznih drobnih živali, zlasti onih, katere so posebno koristne ali škodljive kmetovanju, potem kmetijskega in rokodelskega orodja za vajo mladini.

Govorila sva o podučevanju. Razen navadnih predmetov, katerih se mladina v ljudskih šolah uči in se bode vedno učila, ker so neizogibno potrebna podloga vsej omiki, potem gospodarstva za dečke in gospodinjstva za dekleta, imenoval mi je moj novi prijatelj še predmet, ki je, dasi po moji misli silno potreben, neznan v naših šolah. Tu se namreč učé dečki in dekleta — kako bi pač rekel? — recimo: življenja; kake dolžnosti in pravice ima človek do človeka, v občini, v državi; kako se mu je vesti v raznih razmerah in slučajih, katere nanaša človeško življenje; po naše bi se dejalo: otroci v deveti deželi se učé „praktične morale“.

Ko vsa bila vse ogledala, vpraša me moj znanec, kaj mislim početi na večer. Rekel sem mu, da sam še ne vem, kaj.

„Ako vam drago, in ako ne veste boljšega, ostanite pri nas. Zvečer pojdeva v gledišče; nocoj se bode igralo, ker je pri nas danes poseben praznik“.

To vabilo mi je bilo jako po volji. Naravnost povem, da me morda nobena stvar ni tako mikala kakor gledišče v tej čudni vasi. Silno radoveden sem bil, kaj se bode igralo in kako. Tu pa moram še poprej omeniti, da imam jaz svoje posebne misli o gledišči in njegovi nalogi. To je vse prav in lepo, kar se učé, da je umetnost sama sebi namen; ona ima svoje iz njenega bitja izvirajoče zakone, njih se je najprej držati umetniku, zoper nje ne sme nikjer in nikedar grešiti. Ali to je tako rekoč samo vnanja oblika,

posoda. V tej posodi pa more biti in zakaj bi tudi ne bila? vsebina taka, da človeka boljša in povzdiguje, da mu serce meči in blaži, da mu, po znanem izreku, „strasti čisti.“ To velja sosebn o dramatiki. Lepa gledišna igra zlasti tragedija, taka, kakoršno si jaz mislim, ima v sebi moč in krepost, da blagodejno pretresne in očisti človeško serce kakor nevihta z bliskom in gromom ozračje. Če je mogoče s človeškimi pomočki poboljšati človeka, pripraviti ga, ko je zašel, na pravo pot, odpreti mu oči, da vidi svoje zmote in napake, otajati mu oterplo serce, da začnó v njem zopet zbujati se, kaliti in poganjati mehki, blagi čuti, ljubezen, usmiljenje do bližnjega, do svoje rodovine — če je, pravim, to mogoče, zdi se mi, da more to najprej lepa igra. Ko bi hotel jaz izpreobrniti zapravljevca, ki v slabi tovarišiji zanemarja ženo in otroke, kaj bi storil? Spisal bi igro iz življenja, naslikal bi živimi barvami njega samega, pokazal bi mu, kako, ko se on dobro ima pri vinu, žaluje in koperni doma uboga žena z otroci, ki so prave sirote — boljše jim, ko bi ne imeli očeta! — če ga ta pogled ne presune, pretresne, izpreoberne, potem je on divja zver, ne človek; in divje zveri ne izpreoberneš, straši jo, kolikor bočeš, z večnim peklenkim ognjem! —

Gledišče, kakor si ga jaz mislim, bode pravo odgojevališče, kjer se v živih podobah kaže, kakošno je življenje in kakošno ima biti. Gledišče bi imelo biti pravo svetišče, kamor zahaja človek po dnevnem trudu in hrupu, kakor v božji hram, na pravo dušno pojedino, kjer se mu izstradana duša slastno pogosti in napoji z blagimi čuti, plemenitimi mislimi, svetimi resnicami. In kako je v resnici dandamašnji naše gledišče? Jaz ne

morem douneti, kako je mogoče, da država, ki se, mnogokrat po nepotrebnem, vtika in vriva v vse naše razmere in zadeve, ki nam tako rekoč pogledava v lonce na ognjišči — kako je mogoče, da ta povsod pričujoča, vse vidnain vsevedna država, terpi, da je gledišče, kakoršna je, prava visoka šola popačevanja! Kaj je še, da bi se v naših glediščih, kamor zahajajo žene in otroci, ne smelo govoriti? Kaj je tako nespodobnega, tako nesramnega, da bi se ne smelo v njih očitno, pred vsem svetom kazati? In po tem takem se še čudite in tožite, da je mladina, zlasti po večih mestih, tako strašno surova, izprijena in popačena! Bežite mi, licemérci, ki nočete videti, kar vidi vsak pošten človek!

Česar sem pri nas zastoj iskal po mestih, to sem našel v deveti deželi v preposti vasi. Videl sem tu igro kakoršna mi je bila že dolgo pred očmi. In take so, kakor mi je rekel moj prijatelj, vse, katere se tu igrajo. To je bilo življenje, to so bile resnice, vse zdravo, pošteno, plemenito, lepo! Tu ni, kakor pri nas, da biva dvojna poštenost, pravica in resnica; druga v življenji, druga na odru. Tu se ne smeši v gledišči, kar je sveto v življenji; tu se ne povečuje lahkoživstvo, izprijenost, prešestovanje in vse napake.

Kakor igrokaz sam, tako mi je ugajalo tudi igranje. Tu se je vse tako prosto, naravno, resnično gibalo in govorilo; vse je bilo tako, kakor si človek misli, da mora biti. In kako malo priprav potrebujejo ti igralci in gledišnega orodja! V vsaki sobi, v vsakem skednji, tudi pod milim nebom se lahko igra taka igra in poslušalec ne bode ničesar pogrešal, na samo dejanje bo pazil.

Ko sem po večerji pri svojem novem

znancu v postelji ležal, nisem mogel dolgo časa zaspati. Po glavi so mi rojile misli, zakaj bi ne bilo tudi pri nas tako. Kaj ko bi si mi Slovenci tako nekako poskušali ustvariti si narodno gledišče! Jaz si mislim to stvar tako: Začnimo z malim; ne tako kakor smo začeli. Najprej nam je treba se vé da iger; ne mnogo ali dobrih. Pustimo za zdaj visoke tragedije — neslanih burk nam tako ni treba ne zdaj ne pozneje — pišimo igre iz navadnega življenja, da bodo vsakemu prostemu človeku umevne; zdrave naj bodo in jedernate, polne krepkega čuta, ki séza v serce; prosto dejanje, malo oseb, da ne bode treba dragih priprav; tudi posamezni prizori so dobri. Potem naj se zbere nekoliko mladih ljudi, ki imajo potrebne zmožnosti, posebno pa pravo, čisto navdušenje. Najpripravnisi se mi zdé za to dijaki, še ženskih bi ne bilo potreba; mladi moški prav lahko prevzemo ženske vloge; ti se pridno vadijo in urijo v svojih prostih urah in o počitnicah hodijo od mesta do mesta od terga do terga sê svojim malim a izbranim „repertoirem“. Povsod bi bili dobro sprejeti. Tako bi se gledišče v narodu ukoreninilo. To bi bil začetek, vse drugo bi bilo potem lahko. Otročje, morebiti celo smešno se vam to zdi? Pa poskusite drugače! Perva poskušnja se ni dobro obnesla. Ali hočemo zdaj vse pustiti? Jaz sem prepričan; ko bi se našlo nekoliko takih mladih ljudi, kakoršne imam v mislih; ko bi se našlo nekoliko takih iger v roke — in zakaj bi to ne bilo mogoče, kaj ni res pri nas človeka, da bi nam kaj takega spisal? — prepričan sem, pravim, da bi bil to dober začetek, krepka podloga veličastnemu poslopju, katerega hočemo sezidati slovenski Taliji. (Dalje prih.)

Zakaj in v katerih mejah se Slovani lahko učé tujih jezikov ?

(Dalje.)

Iz tega vidimo, kako tudi za jezikove organe velja en in isti zakon, kateri je znan onim, ki n. pr. vadijo perste na glasovir, ali ki se sploh gibljejo za kakoršen namen koli.

Odrasli človek, ki časi tako hitro govori, da ga pogostoma ne umemo zaradi tega, imel je premagavati težave za najlaže glasove in slovke v otročjih letih.

Slovan tedaj, ki se začne učiti tujega jezika, je že kolikor toliko premagal one zapreke, ki se nastavljajo otroku pri prvem izgovarjanji svojega lastnega jezika. Vsem sptetkam v glasih materinega jezika je že bolj ali manj vajen.

Ali take zmage ima tudi vsak tujec v svojem jeziku za seboj. V tem se Slovan nič ne razločuje od drugih. Prednost, ako je tukaj kaka utegne biti le v glasovih in sestavah glasov, ki bi dajali Slovanom posebno spretnost za izgovarjanje. Oglejmo si torej slovanske glasove.

Samoglasnic je pri Slovanih tudi v pismenem jeziku bistveno toliko, kolikor v drugih sorodnih evropskih jezikih. Samoglasnic se Slovanu tedaj na sploh ni treba učiti še posebe za druge jezike. Tu se samo spominja, da tako sestavo ima že od doma seboj.

Pomisliti je posebno tudi, da Slovan ima v svojih narečjih in v vaséh istega narečja mnogo več glasov, nego jih je kader koli v pismu rabil. Ne smemo soditi spretnosti slovanskih ust le po vidnih pismenih glasnicah.

On Slovan ki n. pr. angleški, mnogo-verstno izgovarjani „a“ primerja z glasovi raznih domačih vasi, najde kmalu

blizu vse razločke onega glasu v raznih slovanskih slovkah, in ostaje mu še mnogokaka razlika istega glasu za primerjevanje z drugimi jeziki. Velik je tedaj razloček, ali se gleda samo na nepopolni abecednik v slovanskem pismu, ali pa poslušamo mnogoverstne razlike istega glasu med domačimi ljudmi raznih vasi in kotov.

To velja za vse samoglasnice slovanske. Komur so znane fizijologične stopinje pri izgovarjanji, napravi skoro popolno lestvico iz samo domačih slovanskih glasnic. Izprevidi ob enem vzrok take bogatije, katerega je posebno iskati v razno-verstnih skupinah tihnic in v verščenji takih skupin v posameznih besedah slovanskega slovarja.

Gledè na posamezne glasove torej Slovan pri učenji tujih jezikov ne stopi samo v znan, ampak večidel v en in isti domači svet. Istost glasov mu ne more delati težav, sorodnost pa prav malo; kjer koli pa naleti na tuje ali v svojem jeziku še ne slišane glasnice, ima težave, kakor vsak tujec pod enakimi neprilikami.

Zató je n. pr. Slovan za nemški „ä in ö“ od začetka okoren. Razvidno je pa že iz samega izgovarjanja samoglasnic, kako so ona vzrok in meja na domačih tleh za lahko igovarjanje tujih glasov, pa tudi ob enem začetek težav, kjer prestane enakost ali sorodnost s tujimi.

Glavni zakon za prednost slovansko pri izgovarjanji je že pri glasnicah jasen; in ker je pri tihnicah še jasnejši, pomudimo se toliko manj pri njih.

S tihnicami mi Slovan bistveno tudi ne

zaostaja za drugimi sorodnimi jeziki. Nasprotno Nemcem ima posebno tenko uho za ustnice, pri katerih ne zamenjuje lahko mehkih s terdimi. Za goltnike ima vse stopinje od najtëršega do najmehkejšega, če tudi jih tu pa tam ne izraža v pismu. Vse druge sorodne jezike pa prekosi slovanski sè sikavci, še bolje sè žumevci. Tu ga ni glasu, ki bi vsaj v sorodu ne bil z enakimi v drugih jezikih. Posebno se odlikuje sè sestavami žumevcev, kakoršnih ne nehamo lahko drugod. Usta so Slovanu na to stran kaj gibečna. Kar sliši na to stran pri tujcih, vse mu je znano iz domačega, vse mu je igrača proti težavam, katere je moral doma premagovati v prvih otročjih letih. Pri tihnicah se mu začne berž udevati, kjer ne zasleduje enakosti z domačijo. Angleška „th“ ali gerski „theta“ dela Slovanu ravno toliko preglavice, kolikor drugim narodom.

Iz istega vzroka je zmožen le Poljak prav in lahko izgovarjati nosni k e francoske. Pri drugih Slovanih so nosniki popolnoma poginili, in posredni dokaz, da zmožnosti za jezike nismo podedovali, imamo ravno gledè na nosnike. Nič nam ne koristi, da so naši pradedje nosnike rabili še v staroslovensčini. Drugače bi bili morali ohraniti če ne glasov, vsaj kaj zmožnosti za nosnike.

Tako je tedaj tudi pri tihnicah meja za lahkote tam, kjer prestane enakost ali sorodnost sedaj še živečih slovanskih tihnic s tihnicami drugih jezikov.

Povprek tedaj bogastvo slovanskih čerk ne zaostaja za drugimi; na mnogo strani pa prekosuje vsaj v živem govoru druge sorodne abecednike.

Največ gibečnosti in morda sploh neznanega dobička pa podajajo Slovanom sestave čerk za raznoverstne glasove. Slovan se razločuje tukaj od drugih narodov v tem, da ima v raznih slovkah večè število tihnic, kakor kateri koli narod. Slovan ima ne le cele družbe mehkih ali terdih tihnic za eno slovko, ampak tudi mehkih in terdih skupaj za en in isti zlog. Česar po svojih ostrih zakonih sanskrit sebi ne dopušča, in česar se je tudi Gerk dosledno ogibal: meje združevanja samo ozko sorodnih tihnic Slovan prekoračuje vsaj v govoru brez težave. Lahko in pogostoma izgovarja glasove z mehkiimi in terdimi in v isti družbi zopet mehkiimi tihnicami.

Tudi si v živem govoru nič ne prizadeva take ustom drugih narodov okorne, nepremagljive gruče tihnic krojiti in kliniti s kakim kratkim „e“-jem ali glasnikom enake veljave. Motili bi se torej najbolj oni, ki gledajo samo na pismeni slovanski jezik. V pismu si prizadevajo z doslednostjo omenjene gruče cepiti in mašiti pri nas n. pr. z „ë“, pri Rusih z „ö“. V ljudskem govoru take doslednosti ni.

Francè Podgornik.

(Dalje prih.)

Slovenski glasnik.

— Dne 19. t. m. bode vsa slovenska dežela slovesno obhajala sedemdesetletnico slovenskega očaka dr. Jan. Bleiweisa. Tudi „Zvon“ čestita mnogozasluznemu možu. Mnogaja leta!

— V Mariboru so prišle na svetlo: Pesni Pavline Pajkove; založila pisateljica — tiskal J. M. Pajk. Cena jim je 45 kr. s poštnino vred; 40 kr. brez poštnine. Dobro nam došle o taki splošni literarni suši!

— „Pevanija“ (dalje). Naj omenimo, da ima serbski narod v čislih velike zasluge svojega pesnika, kar se je videlo o raznih prilikah. Leta 1874. je ves narod slovesno obhajal petindvajsetletnico Jovanovičevega pisateljevanja, slavnosti se je bil udeležil takrat ves narod, to je bila prava narodna slavnost. Sam pesnik je ponajveč časa preživel med avstrijskimi Serbi. Novi sad je središče serbskega literarnega delovanja. Drugo enako središče imajo Serbi v kneževini, Serbiji, in sicer kakor se sami radi ponašajo, v svobodni kneževini. V kneževini se ve da gibljejo se pisatelji svobodneje, ker imajo svojo narodno vlado, katera jih podpira. Serbski knez Milan Obrenović IV. je poklical Jovanoviča v Beli grad za dramaturga, tako se je sedaj poslovil pesnik od Novega sada in odšel v Beli grad. V kneževini Serbiji je tudi dokaj izverstnih mož, kateri delujejo na slovstvenem polju, ali tako sploh obljubljenega in vesoljnemu serbskemu narodu znanega pesnika vendar ni v svobodni Serbiji, kakor je ravno Zmaj Jovan Jovanovič. Njegove pesmi poje narod povsod. V Belem gradu, kamor je pesnika poklicala vlada za dramaturga, kjer podpira sama vlada narodna podjetja in slovstvena prizadevanja, bode tudi delovanje pesnikovo imelo pravi uspeh.

— „Prilozi za povjesnicu Boke kotorske“ izdao Risto Kovačič. Dubrovnik. 1878.

— „Sabrani spisi Augusta Šenoa“. Slavni hervaški romanopisec Avgust Šenoa izdaje svoje povesti v posebnih knjigah. Ravnokar je prišla na svetlobo „Seljačka buna“, zgo-

dovinska povest iz XVI. veka. Str. 325. Cena 1-20 gld. Šenoa piše navadno zgolj zgodovinske povesti. Seljački huni (kmečkemu uporu) je predmet vzet iz XVI. veka. Povest razpravlja o Matiji Gobcu, kateri je bil duša kmečkemu uporu. Jako imenitna povest je med drugimi „Zlatarovo zlato“, zgodovinska povest XVI. veka. Spisal Avg. Šenoa. Zagreb. 1878. Str. 257. Cena knjigi 1-20 gld. Povesti Avgusta Šenoa so najbolje, ko jih ima hervaška literatura. Drugi narodi jih prevajajo v svoje jezike kaj pridno, zlasti so poljski in češki pisatelji v tem oziru neutrudni. Šenoina povest „Karamfil sa pjesnikova groba“ (obelodanjena v „Viencu“) tiče se ponajveč nas Slovencev. Vsa povest je polna plemenitega navdušenja za Preširna in njegove pesmi.

— „Propast republike dubrovačke“. Spisal Matija Sporer. To je nova hervaška tragedija, katera pride kmalu na oder.

— „San“, povjestno-filozofska razprava. Napisao G. Deželič. Ponatisneno iz „Dragoljuba“ I. 1879. Zagreb. Str. 182. 8°. Hartman.

— „Balkan-Divan“. Viesti, misli i prouke o zemlji i narodu, navlast u Bosni i Hercegovini. Spisal Velimir Gaj. Cena 1-30 gld. Zagreb. 1878. Tisek D. Albrechta. Str. 250. 8°.

— „Lizinka“, nova izvorna hervaška opera od Iv. Zajca. se je pela v hervaški operi v Zagrebu. Libreto je zložil Tomšič po Puškinovi noveli. Lizinka je zopet nova skladba Zajčeva, kateri je prvi osnoval hervaško opero v Zagrebu in si za njo pridobil največ zaslug.

— „Compendio storico dell'isola di Curzola“ per Nicolò Ostoich da Blata di Curzola. Zara. Tip. di G. Woditzka. 1878. Str. 131. 8°.

— „Ružice“ je ime zbirki lepih pesmi hervaških katere rado poje hervaško ljudstvo. Tiskarna „Narodnih Novin“. Založila Mučnjak in Senfleben. Zagreb. Cena zbirki 20 kr.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2-50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing, Herrengasse 74.